

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
“Goce Delcev” University – Stip
Факултет за образовни науки
Faculty of Educational Sciences

UDK 378 (497.7)

ISSN 1409-9187

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ANNUAL MISCELLANEOUS
COLLECTION

Штип – Stip
2012

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES**

За издавачот

проф. д-р Никола Смилков

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
Проф. д-р Никола Смилков
Доц. д-р Кирил Барбареев
Проф. д-р Блаже Китанов
Проф. д-р Кирил Цацков

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Liljana Gudeva, Ph.D.
Prof. Nikola Smilkov, Ph.D.
Ass.Prof. Kiril Barbareev, Ph.D.
Prof. Blaze Kitanov, Ph.D.
Prof. Kiril Cackov, Ph.D.

Редакциски одбор

Проф. д-р Ленче Милошева
Проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
Асс. д-р Билјана Попеска
Проф. д-р Владо Петровски
Проф. д-р Снежана Мирасчиева
Проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева
Проф. д-р Виолета Николовска

Editorial staff

Prof. Lence Miloseva, Ph.D.
Prof. Snezana S. Veselinovska, Ph.D.
Ass. Biljana Popeska, Ph.D.
Prof. Vlado Petrovski, Ph.D.
Prof. Snezana Mirascieva, Ph.D.
Prof. Emilija P. Gorgeva, Ph.D.
Prof. Violeta Nikolovska, Ph.D.

Одговорен и главен уредник

Проф. д-р Соња Петровска

Managing editor

Prof. Sonja Petrovska, Ph.D.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Виш лектор м-р Снежана Кирова
(англиски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska- Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova, M.A
(English)

Лектура

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Виш лектор м-р Снежана Кирова
(англиски јазик)

Lecture

Danica Gavrilovska- Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova, M.A
(English)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
Крсте Мисирков бб
п.фах 201, 2000 Штип
Р.Македонија

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of educational sciences
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

РАСКАЗИТЕ-ЗАПИСИТЕ НА АЦО ШОПОВ проф. д-р Блаже Китанов STORYES- NOTES OF ACO SHOPOV Ph.D Blaze Kitanov	7
ПРОФЕСИОНАЛНИОТ РАЗВОЈ НА НАСТАВНИЦИТЕ ОД АГОЛОТ НА МЕНАџЕРОТ ВО УЧИЛИШТЕТО проф.д-р Снежана Мирасчиева PROFFESIONAL DEVELOPMENT OF THE TEACHERS FROM THE ANGLE OF SCHOOL MENAGERS Ass. Prof. Snezana Mirascieva, Ph.D.	19
КРИЗА И КРИТИКА НА УЧИЛИШТЕТО ВО 20 ВЕК проф.д-р Соња Петровска CRISIS AND CRITIQUE OF SCHOOL SYSTEM IN 20-TH CENTURY Prof. Sonja Petrovska, Ph.D.	31
МАНИФЕСТАЦИЈА, МЕРЕЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА БРЗИНАТА КАЈ ДЕЦА НА ШЕСТГОДИШНА ВОЗРАСТ асс.д-р Билјана Попеска, проф. д-р Орце Митевски MANIFESTATION, MEASUREMENT AND ASSESSMENT OF SPEED AT 6 YEARS OLD CHILDREN Ass. Biljana Popeska, Ph.D., Prof. Orce Mitevski, Ph.D.	43
УМЕТНОСТ НА МАРГИНИТЕ проф.д-р Виолета Николовска ART OF THE MARGINS Prof.Violeta Nikolovska, Ph.D.	53
ВМРО (Обединета) ВО ШТИП МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ проф.д-р Кирил Цацков	63
ЛИЧНОСТА НА НАСТАВНИКОТ И АТМОСФЕРАТА ВО ОДДЕЛЕНИЕТО асс. д-р Деспина Сивевска TEACHER PERSONALITY AND CLASSROOM CLIMATE Ass. Despina Sivevska, Ph.D.	69

МУЛТИКУЛТУРИЗАМ-ЕТНИЧКИ КОНФЛИКТ КАКО
ОПШТЕСТВЕН ФЕНОМЕН- ПРИЧИНИ И АНАТОМИЈА НА
КОНФЛИКТОТ

асс. м-р Даниела Коцева, проф. д-р Владо Петровски

MULTIKULTURE- ETHNIC CONFLICT AS A SOCIAL
PHENOMENON-ANATOMY AND CAUSES OF CONFLICT

ass. M.A Daniela Koceva, PhD. Vlado Petrovski 77

ПРИМЕНА НА НАСТАВНИТЕ СРЕДСТВА ВО НАСТАВАТА ПО
МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ

м-р Ленче Насев

USE OF LEARNING MEDIA IN MUSIC EDUCATION

Lence Nasev, M.A.....85

РИЗИЧНО И ИМПУЛСИВНО ОДНЕСУВАЊЕ, ДЕПРЕСИЈА КАЈ
АДОЛЕСЦЕНТИ, НИЗ ПРИЗМА НА NEUROIMAGING СТУДИИ
НА РАЗВОЈ НА МОЗОК

проф.д-р Ленче Милошева, д-р Владимир Милошев

RISK AND IMPULSIVE BEHAVIOR, DEPRESSION AMONG
ADOLESCENTS THROUGH THE PRISM OF NEUROIMAGING
STUDIES OF BRAIN DEVELOPMENT

Prof. Lence Miloseva, Ph.D., Vladimir Milosev, MD.....95

КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИКОТ МЕНАџЕР

проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева, Татјана Атанасоска

TEACHER COMPETENCES MENAGER

Prof.Emilija Petrova Gorgeva, Ph.D., Tatjana Atanasoska 117

КАКО И ЗОШТО ДА СЕ ВКЛУЧИ ЕКОЛОШКОТО
ВОСПИТАНИЕ НА ЧАСОВИ ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО
ВТОР СТРАНСКИ ЈАЗИК?

**проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска, проф.м-р Снежана
Кирова**

HOW AND WHY SHOULD ENVIRONMENTAL EDUCATION BE
INCORPORATED INTO TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN/
SECOND LANGUAGE

**Prof.Snezana Stavreva Veselinovska, Ph.D., Prof. Snezana Kirova,
M.A.....125**

УДК: 37.011.3-051:37.064.2

Стручен труд
Professional paper

ЛИЧНОСТА НА НАСТАВНИКОТ И АТМОСФЕРАТА ВО ОДДЕЛЕНИЕТО

д-р Деспина Сивевска¹

Апстракт

Креирањето на позитивна работна атмосфера во класот е еден од предусловите за квалитетно и успешно реализирање на воспитно-образовниот процес. Од квалитетот на работната атмосфера зависи и квалитетот на комуникација и интеракција меѓу учесниците во воспитно-образовниот процес, ставот на учениците кон училиштето, учењето и образованието воопшто, на односите меѓу учениците и наставниците, меѓу ученици, односите меѓу учениците и родителите, како и меѓу родителите и наставниците. А сето тоа влијае и на квалитетот на наставниот процес и успешноста на воспитно-образовната работа.

Постоенето на позитивна атмосфера во класот зависи од повеќе фактори, а еден од нив е и личноста на наставникот. Квалитетот на наставниот процес, комуникацијата и интеракцијата во голема мера зависат од квалитетот на наставникот и тоа каков е пред сè како личност, потоа како воспитувач, какви стилови на раководење применува, како им пристапува на учениците, колку има разбирање за нивните проблеми и каков став има пред нив.

Клучни зборови: *улоги на наставникот, идентификација со наставникот, стручна подготвеност, интерперсонални односи.*

TEACHER PERSONALITY AND CLASSROOM CLIMATE

PhD Despina Sivevska¹

Abstract

Creating a positive working atmosphere in class is a prerequisite for quality and successful implementation of the educational process. The quality of classroom climate depends on quality of communication and interaction among participants in the educational process, students' attitudes toward school, learning and education in general, relations between students and teachers, the students, the relationships between students and parents, and between parents and teachers. And all of that affects the quality of the teaching process and the success of educational work.

1) Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Faculty of educational science, University “Goce Delcev” Stip, Macedonia

The existence of a positive classroom climate depends on several factors, and one of them is the teacher personality. The quality of the teaching process, communication and interaction, largely depend on teacher's qualities, what's he primarily like as a person, then as a tutor, what kind of teaching styles practice, how approach to the students, how much he understand their problems and what kind of attitude he have before them.

Key words: *roles of teacheri, dentification with teacher, professional qualification, interpersonal relationships.*

Наставникот е личност која останува во сеќавањето на ученикот многу долго по завршувањето на школувањето. Учениците се сеќаваат на неговите гестови, бојата на гласот, како и на бројните ситуации од меѓусебната комуникација. Од наставниците се очекува да бидат: љубезни, со набљудување и сочувствување да се трудат да ги откријат и задоволат потребите на секој ученик, да го прифатат секој ученик, да не ги доведуваат учениците во незгодни ситуации. Тие, заедно со учениците, треба да се трудат да создаваат таква одделенска клима која ќе ги поттикнува учениците на учење, а наставниците на делотворно и креативно поучување, бидејќи од природата на комуникацијата и интеракцијата зависи и квалитетот на воспитно-образовната околина.

Наставникот е личност која извршува мошне сложена и суптилна активност, воспитување, односно изградување и оформување не само на личноста, туку и на општеството, што е далеку посложено од кој било сложен технолошки систем. Формирањето на способности, ставови, системи и вредности кај учениците има огромно општествено значење (Ристевска, 1998).

Наставникот има голема улога во формирањето на одделението и работното опкружување, која произлегува од неговата положба во наставниот процес. Со оглед на тоа како воспоставува односи со другите личности (ученици, наставници, училишниот персонал, родителите) тој ангажира различни инстанци од својата личност. Тој своите работни задачи ги исполнува преку интеракција со учениците во однос кој треба да изврши и воспитно и образовно влијание (Petrović-Bjekić, 1997).

За да можат наставниците успешно да ја завршат својата воспитно-образовна работа мора да поседуваат неколку улоги, кои мора секојдневно да ги практикуваат и менуваат согласно ситуацијата во која се наоѓаат. Тој треба да биде во улога на: дидактичар, воспитувач, дијагностичар, наставно-научна улога, улога на координатор, креатор на нови интерперсонални односи, креатор на поволна социјална и емоционална клима во одделението.

Лингрен (Lindgren, 1976, според Petrović-Bjekić, 1997), улогите на наставникот во наставната работа ги дефинира како „делови или секвенци од сложено однесување кое го развиваме сè додека не стане вообичаено или рутинско“. Тој нагласува дека наставникот има повеќе улоги во наставната работа, кои зависат од карактеристиките на секој поединечен наставник. Тој улогите на наставникот ги класифицира на следниов начин:

1. наставна и административна улога: инструктор, модел, раководител на одделението, службеник, јавен работник;
2. психолошки ориентирана улога во која наставникот станува психолошки работник во одделението, уметник во односите со другите луѓе, социјален психолог, катализатор, клиничар;
3. улога на самоизразување, односно улоги преку кои покрај своето звање, остварува и некои други потреби им помага на другите луѓе, ученик, родителска фигура, контролор и личност која тежнее кон професионална сигурност.

Секоја од овие улоги има свои специфичности кои меѓусебно може да се конфронтираат. Клучен проблем е како наставникот да ги интегрира сите овие улоги, како да ги надмине конфликтите и да го усогласи она што тој го очекува од себе и она што другите го очекуваат од него. Наставникот кој успешно ги интегрира сите овие улоги во својата професија успешно ја реализира својата воспитно-образовна работа.

Колку наставникот ја сака својата предавачка работа и колку е способен да поттикне љубов, интерес и разбирање за градивото што го предава, директно е поврзано со успехот и знаењето на учениците. Познато е дека, на пр. ученикот подобро ќе го разбере градивот кое наставникот го предава „интересно“, па макар тоа било и „тешко“. Ако ученикот е активиран од личноста на наставникот, многу повеќе ќе научи уште на училишниот час, па кога дома ќе пишува домашна работа од истиот предмет, ќе се присети на позитивната атмосфера која владеела на тој час во училиштето со она што тој сам го изработува. Тој позитивен однос кој е создаден под влијание на личноста на наставникот може доста да ја олесни самостојната работа на ученикот при усвојувањето на знаењето, како што би можел и стравот и аверзијата значително да го отежнат тој процес.

Претставите за училишниот час на кој се обработуваало некое градиво се јавуваат како позитивни или негативни стимулански и предизвикуваат позитивни или негативни, индиферентни или амбивалентни чувства кај ученикот и тогаш кога тој самостојно учи. Меѓутоа, иако таа појава е поизразена, учениците кои се постари, во себе развиваат сложени компоненти на својата личност, кои му овозможуваат да владее, да го совлада во себе сè она во врска со училишната ситуација или со личноста на наставникот што евентуално го одбива од учењето. Така, на пр. тежнењето за афирмација кај „незгодниот“ наставник може на ученикот да му помогне повеќе да се залага во индивидуалното, самостојно учење. Или, на пр. изразитиот интерес за некој предмет, без оглед на способноста на наставникот за тој предмет во училиштето, му помага на ученикот за успешно учење итн.

Еден од факторите што влијае врз создавањето на пријатна, стимулативна и креативна атмосфера во одделението е техниката за изведување на настава, која не е врзана само со особините на личноста на наставникот, туку зависи и од неговата стручна и педагошка подготвеност. Постојат три главни елементи кои се вклучени во наставничките компетенции и кои придонесуваат до градење

на авторитетот на наставникот, и тоа: познавање на предметот што го предава, интерес и ентузијазам за предавање и способност тоа успешно да им се пренесе на учениците.

Учениците се доста осетливи и критични во просудувањето на способноста на својот наставник. Многу ученици може да го потценат авторитетот на својот наставник поради неговото недоволно познавање на предметот што го предава. Иако тие помалку знаат од својот наставник, брзо воочуваат, познаваат кога некој наставник ја познава или не својата струка. Познато е дека учениците повеќе го ценат оној наставник и повеќе учат од оној предмет каде што наставникот е постручен и кој повеќе бара од нив. И подоцна, во животот тие ќе се сеќаваат токму на тие наставници кои со своето знаење им помогнале да научат повеќе.

Интересот и ентузијазмот на наставникот за предметот што се предава во голема мера помага во креирањето на поволна позитивна емоционална клима во класот. Наставните содржини треба да бидат презентирани на начин на кој и кај учениците ќе се побуди интерес и ентузијазам за предметот. Притоа треба да се внимава и на начорот и тонот на гласот на кој сака тоа да го постигне кај учениците. Секоја наставна содржина бара изведба од наставникот која ќе биде интересна за учениците. Кога поставува прашања, тонот на неговиот глас треба да биде таков да покаже дека тој се интересира за одговорот на ученикот, и дека неговиот одговор ќе биде сослушан и земен предвид.

Покрај солидното познавање на предметот што го предава за еден успешен наставник многу е важно да биде способен и умешен да го пренесе знаењето на учениците.

Иако за време на школувањето понекогаш учениците се жалат на „тешки“ предмети и „строги“ наставници, факт е дека тие учат многу подобро доколку наставникот има позитивни лични особини и високо знаење. Наставникот кого го почитуваат и сакаат, не сака да разочара со своето незнаење или со лошо однесување.

Ефективното предавање од наставникот бара на ученикот да му се дадат бројни можности да може да ги приложи и објасни своите идеи. Наставникот треба да се труди внимателно да го слуша она што го кажуваат учениците (или она што се трудат да го кажат) и да се обидат сето тоа да го согледаат од перспектива на ученикот.

Наставникот треба да се труди кај секој ученик да го истакне она што е добро, што е вредно, и да таа автентична вредност ја изнесе пред другите ученици. Притоа е важно секој ученик да доживее чувство на лична вредност. А ова особено е важно за учениците кои не постигнуваат успех во наставата. Па во тој случај наставникот треба да се труди да го истакне нивниот успех во некоја друга активност.

Наставникот во својата работа треба да умее на создада таква ситуација во која учениците ќе го прифатат неговиот авторитет како организатор и водител на наставните активности. Важно е кај учениците да побуди реалистички очекувања за успех и да им понуди помош и поддршка кога ќе западнат во

тешкотии. Постојаните неуспеси и прекорувања од наставникот може погубно да влијаат на самодовербата на ученикот. Доколку наставникот се труди смирено да ги решава проблемите со учениците тоа ќе им помогне и на учениците да се опуштат и полесно да развијат љубопитство и интерес за наставните активности. Наставникот треба да ги поттикнува и да им помага на учениците да ги решат задачите кои од нив се бараат и да ги решаваат проблемите на кои наидуваат во ситуација кога им е потребна помош, а не да ги прекоруваат (Коваџ, 2005).

Учениците уште од најрана возраст се идентификуваат со своите наставници. Покрај родителите, наставниците се главни личности преку кои учениците се идентификуваат и прифаќаат соодветен модел на однесување, и истовремено имаат и силно влијание на формирање на нивната личност. Затоа, наставниците и другите личности со кои младите живеат и работат треба да посветат посебно внимание на своето однесување.

Учениците учат тежнеејќи неговното знаење да биде такво какво што е на нивниот пример. Тоа ги поттикнува да се трудат да научат повеќе и подобро, освен учебникот да користи и друга дополнителна литература, а на часот се труди со уживање да „ја одигра улогата“ на својот наставник преку одговарање на прашања, т.е. ќе настојува да зборува онака како што зборува и неговиот идеал. Идентификацијата што се јавува во процесот на учење не мора да се однесува само на наставникот, често може да се однесува и на некои други личности, особено на некои научници кои ученикот ги запознава преку науката. Таквото идентификување и идеализирање не само што му помага на ученикот во усвојувањето на градивото, во развивањето на интерес и способности, туку го поттикнува и на формирање професионални интереси и професионално ориентирање.

На наставниот час не доаѓаат до израз само односите меѓу учениците и наставниот. Наставниот час е целокупна интеракција, како меѓу ученикот и наставникот, така и меѓу учениците меѓусебно. Индивидуалните карактеристики на учениците во одредена мера придонесуваат за одредена атмосфера на часот. Ако одделението е составено од ученици кои се со подеднаков психофизички развој и можности, тогаш и наставната работа може поволно да се одвива. Доволно е да постои еден или повеќе ученици кои отскокнуваат во добра или лоша смисла, па работната атмосфера и дисциплината да бидат оптоварени со проблеми. На пр., ученик кој е нестабилен често ја потценува училишната работа и се своето пречење и пример влијае и на другите ученици, кои може да го имитираат или пак може да ги нервира и да им оневозможува да се сконцентрираат на часот. Или пак, ученикот кој е посебно заинтересиран за некој предмет може да предизвика завист и негативен став кај останатите и кон себе и кон наставникот и кон предметот.

Пријателствата меѓу учениците исто така имаат свој одраз на ставот кон учењето. Така, на пр. потценувањето на некој наставник или предмет може да го прифати и оној ученик кој за тоа нема причина, но под влијание на својот пријател и тој ќе почне така да реагира. Познато е дека влијанието на врстниците

често може да биде посилено и од влијанието на возрасните, било тоа да се наставници или родители. Затоа, доколку наставникот увиде дека некој ученик послабо напредува, освен на други причини треба да помисли на оваа.

Наставникот со својата личност е еден од најзначајните фактори за позитивно емоционално насочување на учениците во наставата и прва алка во синџирот фактори кои имаат примарна улога во формирањето на позитивна емоционална клима во наставата. За да се формира позитивна емоционална клима во одделението, покрај добрата стручна подготовка на наставникот, потребно е тој да има и одредени познавања од специфичностите на детскиот развој, како и да поседува одредени својства на неговата личност кои ќе овозможат формирање на блиски емоционални односи со учениците. Само наставниците кои се емоционално изградени и стабилни може кај учениците да создадат чувство на прифатеност и саканост и на тој начин да придонесат до јавувањето и одржувањето на позитивната емоционална клима во наставата.

Професијата наставник во себе интегрира когнитивни способности, познавање на предметот, т.е. стручна подготвеност, педагошка компетентност и особини на личноста. Притоа интегративна улога има и мотивацијата на наставникот за наставна работа за да може сите овие компоненти да ги активира и применува во својата секојдневна наставна работа.

Заклучок

Улогата на наставникот, како главен носител на воспитно-образовниот процес, не се однесува само на пренесување на знаења, туку и способност да управува, раководи, секојдневно да усвојува нови знаења и способности, да бара одговор на прашањата: какви барања треба да му се постават на секој ученик во зависност од неговите способности и развој, кои средства и методи да ги примени за да може ученикот подобро да разбере. Тој мора добро да го познава она кое им го предава на учениците, односно предметот кој го предава, и да се интересира и да ги следи најновите сознанија од таа област, истите да ги вградува во наставните содржини и со љубов и внимание да им ги пренесува на учениците.

На крај, можеме да заклучиме дека улогата на наставникот во креирањето на поттикнувачка и позитивна одделенска клима е особено важна, која може да ја сместиме и пред сите останати фактори. Наставникот е личност која со своите постапки е насочена кон креирање на квалитетна социо-емоционална клима и во секој момент треба на учениците да им служи како пример, модел за идентификација и значаен мотивирачки фактор.

Литература

- Ivanek, P., Music, H., Mikić, B., Džibrić, D., (2011). Razredna radna klima u funkciju stvaranja kvalitetne komunikacije I interakcije u nastavi, *Sportski logos, god. 9, broj 16-17*, str. 59-63.
- Ivanek, P., Mikić, B., Karabašić, J., (2012). Razredna klima kao factor sukoba u komunikaciju između učenika I nastavnika, *Sportske nauke I zdravje 2(1)*, str.65-74.
- Kovač A., (2005). Pozitivno razredno ozračje - preduvjet uspješnosti učenja i poučavanja, retrieved from:
<http://www.hrskole.com/portal.php?&IDzup=1&IDsk=1&IDrad=322&VarC=95>
- Petrović-Bjekić, D. (1997). Teachers' dynamic personality characteristics and teaching effectiveness. *Psihologija*, 30(1-2), 93-110.
- Ристевска, С. (1998). *Односот на наставникот кон личноста на ученикот*, Скопје: Педагошки завод на Македонија, стр.51-54
- Сивевска, Д., (2012). *Емоционалната клима и однесувањето на учениците во училиштето*, Филозофски факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (необјавена докторска дисертација).
- Vujačić, M., Stanišić, J., (2007). Kreiranje pozitivne klime u školi, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, LXII, 3*, 424-432.